

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ЖИЗИЦЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF ZHYZITSKYU v. UKRAINE)**

(Заява № 57980/11)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

19 лютого 2015 року

ОСТАТОЧНЕ
19/05/2015

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Жизіцький проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Марк Віллігер (*Mark Villiger*), Голова,
Ангеліка Нуссбергер (*Angelika Nußberger*),
Боштьян М. Зупанчіч (*Boštjan M. Zupančič*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Андре Потоцький (*André Potocki*),
Хелена Єдерблум (*Helena Jäderblom*)
Алеш Пейхал (*Aleš Pejchal*), судді,

та Клаудія Вестердік (*Claudia Westerdiek*), Секретар секції,
після обговорення за зачиненими дверима 20 січня 2015 року,
постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 57980/11), яку 8 вересня 2011 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Валентин Цезарович Жизіцький (далі – заявник).

2. Інтереси заявника представляла пані М. Чухась, юрист, що практикує у м. Городок Хмельницької області. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, пан Назар Кульчицький.

3. Заявник стверджував, зокрема, що зазнав жорстокого поводження працівників міліції та що на національному рівні не було проведено ефективного розслідування стосовно цього питання. Він також скаржився, що його було несправедливо засуджено на підставі визнавальних показів, отриманих під примусом і за відсутності захисника.

4. 28 листопада 2012 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився у 1971 році і наразі відбуває покарання у вигляді позбавлення волі.

6. 1 травня 2007 року близько 1 год ранку тіло пані Х., дружини заявника, з якою він жив окремо, було виявлено з численними ножовими пораненнями.

7. Пізніше 1 травня 2007 року близько 3 год ночі заявника було затримано та допитано міліцією. Його допит було задокументовано як допит в якості свідка. Заявник зізнався у вчиненні вбивства пані Х.

8. Заявник виклав обставини, за яких надав визнавальні покази, таким чином. Його було доправлено до Городоцького районного відділу УМВС України в Хмельницькій області, де працівники міліції погрожували йому з метою отримання від нього визнавальних показів. Оскільки заявник відмовився зізнаватися, вони застосували до нього наручники у положенні «за спиною», вдягли йому на голову чорну шапку так, що вона закривала очі, та повели його кудись сходами вниз. Заявника посадили на стілець і прив'язали його ноги до ніжок стільця. Заявник відчув, як щось торкнулося його голови позаду вух і як щось притиснули йому до скронь, а коли його тіло почало труситися і здригатися, він усвідомив, що до нього застосовують електричний струм. Це повторювалась декілька разів. Заявник впав зі стільця. Після цього працівник міліції розстібнув брюки заявника та прикріпив електричні дроти до його геніталій. Після ще кількох ударів електричним струмом по його геніталіям заявник погодився зізнатися у вчиненні вбивства, інкримінованого йому. Після того, як він сказав, що не може пригадати деякі деталі, до нього знову застосували електричний струм. Один з працівників міліції, які брали участь у жорстокому поводженні, покаржився заявникові, що той зіпсував йому святкування дня народження, та висловив свою рішучість щодо отримання його визнавальних показів.

9. Згідно з перебігом подій, викладеним Урядом, заявник не зазнавав будь-якого жорстокого поводження та добровільно зізнався у вчиненні вбивства.

10. Увечері 1 травня 2007 року було зафіксовано «явку заявника з повинною», і його допитали ще раз – цього разу в якості підозрюваного. Він підписав протокол, у якому було вказано, що заявникові роз'яснено його право на правову допомогу. Як було зазначено у протоколі допиту, спочатку заявник висловив бажання, щоб його інтереси представляв адвокат, але пізніше вирішив відмовитися від свого права на правову допомогу. Під час допиту він зазначив, що його відмова не є наслідком будь-якого жорстокого поводження.

11. Того ж дня на підставі постанови слідчого експерт з Ярмолинецького міжрайонного відділення судово-медичної експертизи оглянув заявника на предмет наявності тілесних ушкоджень. У разі виявлення таких ушкоджень експерт мав встановити їхнє розташування та характер і, насамкінець, відповісти на

запитання, чи могли такі тілесні ушкодження бути завдані в результаті боротьби з потерпілою.

12. Починаючи з 2 травня 2007 року, інтереси заявника представляв захисник Б., якого найняла сестра заявника. Заявника у присутності захисника було допитано в якості підозрюваного і він підтвердив свої визнавальні покази. Він також підтвердив їх під час відтворення обстановки і обставин події, проведеної того ж дня за участі його захисника.

13. 3 травня 2007 року експерт, який оглядав заявника 1 травня 2007 року, склав висновок експертизи. У висновку зазначалось про такі виявлені ушкодження: синець на лівій лопатці, синець з лівого боку тулубу, синець під правою лопаткою, синець на лівому плечі і ще один синець на верхній частині лівого передпліччя, синець на лівому зап'ясті, синці на тильному боці долоні та на правому зап'ясті, а також садно та синець на лівому вусі. Відповідно до експертного висновку зазначені тілесні ушкодження могли бути завдані за один-два дні до обстеження шляхом ударів тупими предметами з обмеженою контактуючою поверхнею або шляхом падіння на плоску поверхню. Вони були оцінені як легкі. На додаток, експерт вказав на два садна за правим вухом заявника, які могли утворитися від дії твердих тупих предметів з обмеженою площею поверхні та трохи загостреним краєм (таких, як нігті). За оцінкою, ці ушкодження утворилися за день до обстеження. Було також виявлено давніші синці, які утворилися за три-п'ять днів до обстеження.

14. 4 травня 2007 року заявника було знову допитано у присутності захисника. Він підтвердив свої визнавальні покази. Стосовно своїх ушкоджень він пояснив, що зазнав їх на будівництві та під час бійки з пані Х. Заявник заявив, що не зазнавав жорстокого поводження працівників міліції.

15. Того ж дня Городоцький районний суд Хмельницької області обрав заявникові запобіжний захід у вигляді взяття під варту. Під час судового засідання він повторив свої визнавальні покази та не заявляв жодних скарг.

16. Того ж дня, 4 травня 2007 року, у Городоцькій центральній районній лікарні заявника обстежила комісія лікарів. Вони оцінили стан його здоров'я як задовільний.

17. Починаючи з 8 травня 2007 року, замість захисника Б. інтереси заявника почав представляти захисник Т. Заявник одразу ж відмовився від своїх визнавальних показів та подав до прокуратури Городоцького району Хмельницької області скаргу на жорстоке поводження. Заявник стверджував, що обмовив себе внаслідок застосування до нього примусу та що він не вчиняв зазначеного злочину. Він стверджував, що працівники міліції застосовували до нього електричний струм, та зазначав, що інших видів жорстокого поводження до нього не

застосовувалося. Щодо наявних у нього синців, заявник зазначив, що вони могли утворитися внаслідок падіння на підлогу, коли він був прив'язаний до стільця. Він також пояснив, що, навіть коли його інтереси представляв захисник Б., він боявся сказати правду і повторив свої визнавальні покази, оскільки йому так порадив захисник.

18. 10 травня 2007 року заявника було допитано у присутності його захисника Т. Підтвердивши свою скаргу на жорстоке поводження, заявник повідомив, що його вухо було ушкоджено раніше – до подій у міліції.

19. 7 червня 2007 року стосовно заявника було складено ще один висновок судово-медичної експертизи. Експерту було поставлено запитання, чи були у заявника будь-які ушкодження, які б свідчили, що 1 травня 2007 року до нього застосовувався електричний струм. Згідно з висновком у заявника було три поверхневі рани на геніталіях, які утворилися щонайменше за два тижні до обстеження. Експерт вважав за неможливе встановити, чи утворилися ці рани внаслідок ударів електричним струмом. Проте експерт зазначила, що виключити таку можливість теж неможна.

20. 14 листопада 2007 року прокурор допитав судово-медичного експерта, яка обстежувала заявника 1 травня та 7 червня 2007 року (див. пункти 11, 13 і 19). Вона зазначила, зокрема, що синці, виявлені на його зап'ястях 1 травня 2007 року, могли бути спричинені наручниками. Експерт також зазначила, що до 7 червня 2007 року заявник не звертався зі скаргами на застосування до нього електричного струму. Час утворення ран на геніталіях точно встановити було неможливо. Час їх загоєння значною мірою залежав від індивідуальних особливостей. Загалом експерт вважала малоімовірним, що ці ушкодження були завдані заявникові 1 травня 2007 року за описаних ним обставин.

21. Того ж дня прокурор також допитав дерматолога, який брав участь в обстеженні заявника 4 травня 2007 року (див. пункт 16). Лікар зазначила, що вона оглянула геніталії заявника та не виявила ані ран, ані інших слідів жорстокого поводження. Вона також зазначила, що заявник не подавав жодних скарг.

22. Впродовж періоду з травня 2007 року до січня 2008 року органи прокуратури шість разів виносили постанови про відмову в порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції, причетних до стверджуваного жорстокого поводження із заявником. П'ять з цих постанов було скасовано на підставі неповноти та поверховості розслідування. Що стосується шостої постанови (від 29 січня 2008 року), то залишається нез'ясованим, чи було її зрештою скасовано. Висновок від 7 червня 2007 року згадувався тільки в одній постанові – від 16 листопада 2007 року. Проте прокуратура дійшла висновку, що

його не можна вважати достатнім доказом застосування до заявника електричного струму.

23. 27 лютого 2008 року Дунаєвецький районний суд Хмельницької області (далі – Дунаєвецький суд) визнав заявника винним у вчиненні умисного вбивства пані Х. та призначив йому покарання у вигляді тринадцяти років позбавлення волі. Суд ґрунтувався, зокрема, на «явці заявника з повинною» та інших визнавальних показах. Що стосується його скарг на жорстоке поводження, то суд відхилив їх як такі, що спростовуються матеріалами справи.

24. Заявник оскаржив вирок. Він доводив, що обмовив себе під примусом, та вказав на певні суперечності у доказах.

25. 14 травня 2008 року апеляційний суд Хмельницької області (далі – апеляційний суд) залишив вирок суду першої інстанції без змін.

26. Заявник оскаржив це рішення у касаційному порядку. У касаційній скарзі він повторював доводи, які раніше наводив у своїй апеляційній скарзі.

27. 14 квітня 2009 року Верховний Суд України скасував ухвалу від 14 травня 2008 року та направив справу на новий розгляд до апеляційного суду. Суд зазначив, що апеляційний суд недостатньо ретельно розглянув доводи заявника. Верховний Суд України також піддав суди нижчих інстанцій критиці за формальний підхід при розгляді тверджень заявника про жорстоке поводження. Суд зазначив, що не було здійснено оцінку наявних у матеріалах справи медичних документів, згідно з якими не можна було виключити, що заявник міг зазнати тілесних ушкоджень за вказаних ним обставин.

28. 27 липня 2009 року апеляційний суд скасував вирок від 27 лютого 2008 року та направив справу до прокуратури Городоцького району на додаткове розслідування. Суд послався на питання, про які зазначив Верховний Суд України.

29. 17 березня 2010 року Дунаєвецький районний суд оголосив новий вирок, резолютивна частина якого була ідентичною резолютивній частині вироку від 27 лютого 2008 року. Як і раніше, суд ґрунтувався на первинних визнавальних показах заявника, включаючи покази від 1 травня 2007 року, які були зафіксовані як його «явка з повинною». Суд відхилив усі доводи захисту, вважаючи їх нічим іншим як спробою заявника уникнути кримінальної відповідальності. Щодо його мотивів вбивства, суд вважав, що це були ревності та бажання возз'єднання з пані Х. Твердження про агресивну поведінку заявника щодо потерпілої у минулому були підтверджені декількома свідками. Насамкінець, твердження заявника щодо застосування до нього електричного струму було відхилене як таке, що спростовується матеріалами справи. У зв'язку з цим суд зазначив, що заявник дав визнавальні покази у присутності свого захисника Б.

30. Заявник подав апеляційну скаргу на вирок, а пізніше – касаційну скаргу, в яких повторив свою попередню аргументацію.

31. 26 травня 2010 року і 24 березня 2011 року апеляційний суд Хмельницької області і Верховний Суд України відповідно залишили вирок від 17 березня 2010 року без змін.

II. ВІДПОВІДНІ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

32. Відповідні положення Конституції України, Кримінального кодексу України і Кримінально-процесуального кодексу України наведено, зокрема, у рішенні від 21 квітня 2011 року у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*, заява № 42310/04, пп. 121-123, 131, 134 і 138 з подальшими посиланнями).

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

33. Заявник скаржився, що після затримання 1 травня 2007 року він зазнав жорстокого поводження працівників міліції та що у зв'язку з цим не було проведено ефективного розслідування на національному рівні. Він посилався на статтю 3 Конвенції, яка передбачає таке:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

А. Прийнятність

34. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

Б. Суть

1. Стверджуване жорстоке поводження із заявником

(а) Доводи сторін

35. Заявник стверджував, що під час перебування в міліції його було піддано катуванню за допомогою електричного струму. Посилаючись зокрема на висновок судово-медичного експерта від

7 червня 2007 року, він наголошував, що факт завдання йому тілесних ушкоджень під час перебування в міліції є встановленим. Заявник також доводив, що хоча органи влади заперечували факт застосування до нього електричного струму, вони не надали жодного правдоподібного пояснення щодо походження його ушкоджень.

36. Уряд стверджував, що заявник не довів поза розумним сумнівом достовірність своїх тверджень про жорстоке з ним поводження. Уряд зазначив, що він зазнав деяких тілесних ушкоджень до його затримання працівниками міліції та що держава за них відповідальності не несе.

37. Уряд також зауважив, що під час його допиту 4 травня 2007 року у присутності захисника заявник чітко зазначив, що не зазнавав жорстокого поводження працівників міліції.

(b) Оцінка Суду

38. Як Суд неодноразово зазначав, стаття 3 Конвенції є втіленням однієї з основоположних цінностей демократичних суспільств (див. серед багатьох інших посилань рішення у справі «Сельмуні проти Франції» (*Selmouni v. France*) [ВП], заява № 25803/94, п. 95, ECHR 1999-V). У разі подання скарг за цією статтею Суд повинен провести особливо ретельний аналіз, і він робитиме це з урахуванням усіх наданих сторонами документів (див. рішення у справах «Мат'яр проти Туреччини» (*Matyar v. Turkey*), заява № 23423/94, п. 109, від 21 лютого 2002 року, і «Улькю Екінджі проти Туреччини» (*Ülkü Ekinçi v. Turkey*), заява № 27602/95, п. 136, від 16 липня 2002 року).

39. Суд при оцінці доказів керується критерієм доведеності «поза розумним сумнівом». Така доведеність може впливати із сукупності достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою ознак чи подібних неспростовних презумпцій факту (див. в якості класичного прикладу рішення від 18 січня 1978 року у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 161, Series A №. 25). Коли вся чи значна частина інформації про події, про які йдеться, відома виключно органам влади – як це має місце у справі щодо ув'язнених осіб, які перебувають під контролем органів влади, – і коли у таких осіб під час їхнього ув'язнення з'являються тілесні ушкодження, це породжує відповідні обґрунтовані презумпції щодо фактів. При цьому тягар доведення можна вважати покладеним на органи влади, адже саме вони мають надати задовільні та переконливі пояснення (див. рішення у справі «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*) [ВП], заява № 21986/93, п. 100, ECHR 2000-VII).

40. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що дві судово-медичні експертизи, від 1 травня (відповідний висновок було датовано 3 травня 2007 року) і 7 червня 2007 року, виявили на тілі заявника тілесні ушкодження.

41. Суд зазначає, що тілесні ушкодження, зафіксовані в ході першого обстеження, становили собою низку синців та саден і могли бути завдані як до затримання заявника, так і під час тримання під вартою (див. пункт 13).

42. Суд також зазначає, що друга судово-медична експертиза заявника, яку було проведено 7 червня 2007 року, виявила на його геніталіях три рани, які за оцінкою виникли за два-чотири тижні до цього обстеження (див. пункти 19 і 20). З огляду на те, що заявника було затримано 1 травня 2007 року, це означає, що він вочевидь зазнав вищезазначених ушкоджень під час перебування у міліції. Його версію щодо їх виникнення внаслідок застосування до нього електричного струму висновками експертів спростовано не було. Так, експерт спочатку зазначила, що цю можливість неможна виключати, а потім висловила свою думку, що це було малоімовірно. Проте жодного альтернативного пояснення походження зазначених тілесних ушкоджень так і не було наведено. За цих обставин Суд вважає, що твердження заявника про застосування до нього електричного струму має достатню доказову базу.

43. Щодо тяжкості зазначеного жорстокого поводження Суд зазначає, що у своїй практиці він вже встановлював, що застосування до особи електроструму є особливо тяжкою формою жорстокого поводження, здатною викликати сильний біль і нестерпні страждання, а отже має вважатися катуванням, навіть якщо воно не призводить до жодних тривалих розладів здоров'я (див. рішення у справах «Полонський проти Росії» (*Polonskiy v. Russia*), заява № 30033/05, п. 124, від 19 березня 2009 року; «Бузілов проти Молдови» (*Buzilov v. Moldova*), заява № 28653/05, п. 32, від 23 червня 2009 року, і вищенаведене рішення у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*), пп. 157 і 159). Більше того, видається, що застосування до заявника сили у цій справі мало на меті його приниження, підкорення та примушення його до надання визнавальних показів щодо вчинення тяжкого злочину.

44. Отже, Суд доходить висновку, що заявник зазнав поводження, достатньо жорстокого, щоб вважатися катуванням.

45. Відповідно, було порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції.

2. Ефективність розслідування

(а) Доводи сторін

46. Заявник стверджував, що на національному рівні не було проведено ефективного розслідування у зв'язку з його скаргами на катування працівниками міліції. Він зазначив, що органи прокуратури неодноразово виносили постанови про відмову в порушенні

кримінальної справи щодо причетних працівників міліції та що більшість цих постанов згодом було скасовано у зв'язку з невідповідністю проведеного розслідування. Заявник також зауважив, що він вказував прокуратурі на те, що на 1 травня припадав день народження одного з працівників міліції, який застосовував до нього жорстоке поводження, але цю інформацію не було перевірено.

47. Уряд доводив, що скарга заявника про жорстоке поводження була належним чином перевірена національними органами влади та правомірно залишена без задоволення як безпідставна.

(b) Оцінка Суду

48. Суд наголошує, що коли особа висуває небезпідставну скаргу про жорстоке поводження з нею, яке було таким, що порушує статтю 3 Конвенції, це положення, взяте у поєднанні із загальним обов'язком держави за статтею 1 Конвенції «гарантувати кожному, хто перебуває під [її] юрисдикцією, права і свободи, визначені в... Конвенції», за своїм змістом вимагає проведення ефективного офіційного розслідування (див. серед інших джерел рішення у справі «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*) [ВП], заява № 26772/95, п. 131, ECHR 2000-IV). Таким чином, органи влади завжди повинні сумлінно намагатись з'ясувати, що трапилось, та не покладатися на поспішні та необґрунтовані висновки для закриття кримінальної справи або використовувати такі висновки як підставу для своїх рішень (див. рішення від 28 жовтня 1998 року у справі «Ассенов та інші проти Болгарії» (*Assenov and Others v. Bulgaria*), п. 103 et seq., *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII).

49. У цій справі Суд встановив відповідальність держави-відповідача за статтею 3 Конвенції у зв'язку з катуванням заявника (див. пункти 44 і 45). Отже, органи влади були зобов'язані провести розслідування відповідно до зазначених вище стандартів ефективності.

50. Суд зазначає, що 8 травня 2007 року заявник поскаржився до прокуратури на жорстоке поводження. Його твердження частково підтверджувалися висновком судово-медичної експертизи від 7 червня 2007 року. Проте органи прокуратури шість разів виносили постанови про відмову в порушенні кримінальної справи з цього питання. Хоча п'ять зазначених постанов було скасовано у зв'язку з непроведенням належної перевірки, після них було винесено ще одну таку ж постанову (див. пункт 22). Як видається, національні органи влади не вжили жодних переконливих заходів для встановлення походження тілесних ушкоджень на геніталіях заявника, яких той зазнав під час його перебування в міліції. Більше того, заявникові так і не було надано статусу потерпілого і його не було допитано у такому статусі.

51. Суд вже встановлював, що небажання органів влади забезпечити оперативне та ретельне розслідування скарг підозрюваних

у вчиненні кримінального злочину на жорстоке поводження становить системну проблему у розумінні статті 46 Конвенції (див. рішення від 15 травня 2012 року у справі «Каверзін проти України» (*Kaverzin v. Ukraine*), заява № 23893/03, пп. 173-180).

52. Суд вважає, що обставини цієї справи знову вказують на вищезазначену проблему.

53. Отже, також було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 ТА ПІДПУНКТУ «С» ПУНКТУ 3 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

54. Заявник також скаржився, що судовий розгляд його справи не був справедливим у зв'язку з отриманням його визнавальних показів під примусом та за відсутності юридичної допомоги. Він посилався на пункт 1 та підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції, у відповідних частинах яких зазначено таке:

«1. Кожен має право на справедливий... розгляд його справи... судом, ... який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. ...

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

... с) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;...»

А. Прийнятність

1. Відсутність юридичної допомоги на початковому етапі провадження

55. Уряд зазначив, що ані в апеляційній, ані в касаційній скаргах заявник не скаржився на обмеження доступу до захисника на початковому етапі провадження. Таким чином, Уряд стверджував, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту, як це вимагається пунктом 1 статті 35 Конвенції.

56. Заявник не надав своїх зауважень щодо цих аргументів, але наполягав на тому, що скаржився на жорстоке поводження під час судового розгляду своєї справи.

57. Суд повторює, що відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції Суд може розглядати заяву лише після вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту. Мета статті 35 Конвенції полягає в наданні Договірним Сторонам можливості запобігти порушенню, у

зв'язку з яким проти них подано скаргу, чи виправити такі порушення ще до того, як скарги буде подано до Суду (див., наприклад, рішення у справі «Сіве проти Франції» (*Civet v. France*) [ВП], заява № 29340/95, п. 41, ECHR 1999-VI). Таким чином, скарги, подані до Суду, мають спочатку подаватися до національних судів, принаймні по суті та відповідно до формальних вимог і строків, встановлених національним законодавством (див. серед інших джерел рішення у справах «Кардо проти Франції» (*Cardot v. France*), від 19 березня 1991 року, п. 34, Series A № 200, і «Ельчі та інші проти Туреччини» (*Elçi and Others v. Turkey*), заяви №№ 23145/93 і 25091/94, пп. 604 та 605, від 13 листопада 2003 року). Проте обов'язок вичерпання національних засобів юридичного захисту вимагає лише, щоб у зв'язку зі своїми конвенційними скаргами заявник належним чином користувався засобами юридичного захисту, які є ефективними, достатніми та доступними (див. рішення від 20 липня 2004 року у справі «Балог проти Угорщини» (*Balogh v. Hungary*), заява № 47940/99, п. 30).

58. Суд встановив, що касаційна скарга до Верховного Суду України вважається ефективним засобом юридичного захисту щодо скарг, пов'язаних з різними аспектами справедливого судового розгляду кримінальної справи, гарантованого пунктами 1 і 3 статті 6 Конвенції (див., наприклад, ухвалу щодо прийнятності від 18 травня 2004 року у справі «Архіпов проти України» (*Arkhipov v. Ukraine*), заява № 25660/02, та рішення від 19 листопада 2009 року у справі «Олег Колесник проти України» (*Oleg Kolesnik v. Ukraine*), заява № 17551/02, п. 28). Те саме стосується звичайної апеляційної скарги до вищестоящего суду.

59. Суд також зазначає, що у своєму рішенні у справі «Буглов проти України» (*Buglov v. Ukraine*) він встановив, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту у зв'язку зі своєю скаргою на обмеження його права на доступ до захисника на початковому етапі провадження, оскільки його скарги до національних судів стосовно порушення його права на захист ґрунтувалися на доводах, відмінних від доводів, наведених у його заяві до Суду (заява № 28825/02, п. 110, від 10 липня 2014 року).

60. Повертаючись до цієї справи, Суд зауважує, що ані у своїх апеляційних, ані в касаційних скаргах заявник не згадував про відсутність юридичної допомоги на початковому етапі провадження. Отже, Суд вважає, що ця частина заяви має бути відхилена відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції у зв'язку з невичерпанням заявником національних засобів юридичного захисту.

2. Стверджуване надання свідчень проти себе під примусом

61. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також

зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

Б. Суть

1. Доводи сторін

62. Заявник стверджував, що він надав визнавальні покази щодо вбивства своєї дружини під примусом та що суди при визнанні його винним посилались на зазначені визнавальні покази, не зважаючи на наявні у матеріалах справи докази жорстокого з ним поводження працівників міліції.

63. Уряд доводив, що у судів не було підстав вилучати первинні визнавальні покази заявника з доказів, оскільки його скаргу на жорстоке поводження було залишено як необґрунтовану. Уряд також зауважив, що вину заявника підтверджували інші докази у матеріалах справи. Уряд також зазначив, що заявник повторив свої визнавальні покази, коли його інтереси вже представляв захисник Б.

2. Оцінка Суду

64. Суд зазначає, що хоча вирішення питання про допустимість доказів є за загальним правилом прерогативою національних судів, а роль Суду обмежується оцінкою загальної справедливості провадження, особливі критерії застосовуються щодо доказів, отриманих способом, який визнано таким, що порушує статтю 3 Конвенції. Так, згідно з практикою Суду використання в якості доказів свідчень, отриманих шляхом катувань, з метою встановлення відповідних фактів у кримінальному провадженні призводить до його несправедливості в цілому, незалежно від доказової сили таких показів і від того, чи мало їх використання вирішальне значення для засудження підсудного (див. рішення у справі «Гефген проти Німеччини» (*Gäfgen v. Germany*) [ВП], заява № 22978/05, п. 166, ECHR 2010, з подальшими посиланнями).

65. Суд у цій справі вже встановив, що первинні визнавальні покази заявника було отримано шляхом жорстокого з ним поводження, що становило катування у розумінні статті 3 Конвенції (див. пункти 44 і 45). Суд також зазначає, що національні суди прийняли ці визнавальні покази в якості доказів у судовому провадженні (див. пункт 29). З огляду на вищенаведені принципи, встановлені його практикою, Суд вважає, що це звело нанівець саму суть права заявника не свідчити проти себе, незалежно від того, яку вагу зазначені зізнання мали у доказовій базі для його засудження, і незалежно від того, що він неодноразово підтверджував ці визнавальні покази протягом слідства.

66. Цих міркувань достатньо для встановлення Судом порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з порушенням права заявника не свідчити проти себе.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

67. Заявник також скаржився, що його було визнано винним у вчиненні злочину, якого він не вчиняв, що було порушено його право на презумпцію невинуватості, що він не мав достатньо часу та засобів для підготовки свого захисту та що кримінальне провадження у його справі було надто тривалим.

68. Враховуючи всі наявні у нього документи та тією мірою, якою оскаржувані питання належать до його компетенції та не дублюють питання, що вже були розглянуті вище, Суд вважає, що вони не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї. Отже, ця частина заяви має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» пункту 3 і пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

69. Статтею 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

70. Заявник вимагав 500 000 євро відшкодування моральної шкоди.

71. Уряд заперечив проти цієї вимоги.

72. Суд не має сумніву, що у зв'язку з жорстоким поведінням працівників міліції заявник зазнав болю і страждань. З огляду на тяжкість встановлених порушень та ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявникові 20 000 євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-яких податків, що можуть нараховуватися.

73. Суд зазначає, що у випадку, коли особу, як це мало місце у цій справі, було засуджено за результатами судового розгляду, який не відповідав вимогам Конвенції щодо справедливості, належним способом виправлення такого порушення може в принципі бути новий розгляд, перегляд або відновлення провадження за вимогою заявника (див., наприклад, рішення від 18 грудня 2008 року у справі «Луценко проти України» (*Lutsenko v. Ukraine*), заява № 30663/04, п. 60).

Б. Судові та інші витрати

74. Заявник також вимагав 400 євро компенсації витрат на юридичну допомогу під час провадження у Суді. Для обґрунтування такої вимоги він надав платіжну квитанцію на цю суму від 21 травня 2013 року, підписану ним та пані Чухась. Крім того, заявник вимагав 212,45 грн і 78 доларів США компенсації поштових витрат. На підтвердження цієї вимоги він надав поштові квитанції.

75. Уряд заперечив проти вищенаведених вимог, за винятком вимоги щодо компенсації 212,45 грн, як надмірних і необґрунтованих.

76. Згідно з практикою Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі, враховуючи наявні у нього документи та з урахуванням вищезазначених критеріїв, Суд вважає за належне присудити заявникові 400 євро компенсації витрат на юридичну допомогу під час провадження у Суді та 80 євро компенсації поштових витрат.

С. Пеня

77. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги на жорстоке поводження із заявником працівників міліції і непроведення ефективного розслідування таких скарг, а також його скаргу на порушення права не свідчити проти себе, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що заявника було піддано катуванню у порушення статті 3 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з непроведенням ефективного розслідування за скаргами заявника на катування працівниками міліції;
4. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з наданням заявником визнавальних показів під примусом;
5. *Постановляє*, що:

- (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові нижченаведені суми, які мають бути конвертовані у валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 20 000 (двадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-яких податків, що можуть нараховуватися;
 - (ii) 480 (чотириста вісімдесят) євро компенсації судових та інших витрат та додатково суму будь-яких податків, що можуть нараховуватися;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 19 лютого 2015 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія Вестердік
(*Claudia Westerdiek*)
Секретар

Марк Віллігер
(*Mark Villiger*)
Голова